

**Intake &
studieloopbaanbegeleiding
van allochtone studenten**

Verslag van pilots bij
de opleidingen
Frans en Spaans

Onder de loep, nr. 8

Opbrengsten uit het lectoraat
Lesgeven in de multiculturele
school

José Beijer

Intake & studieloopbaanbegeleiding van allochtone studenten

Verslag van pilots bij de opleidingen Frans en Spaans

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Beleidskader	5
3	Begrippenlijst	6
4	Projectaanpak	8
4.1	Projectteam	8
4.2	Werkwijze	8
5	Studieloopbaanbegeleiding Instituut Archimedes	9
6	Resultaten van het project	10
6.1	Studenten in beeld	10
6.2	Studieloopbaanbegeleiding: vaststellen beginsituatie	12
6.2.1	<i>Het intakegesprek</i>	12
6.2.2	<i>Benadering van allochtone studenten</i>	13
6.2.3	<i>Tijd voor het intakegesprek</i>	13
6.2.4	<i>Checklist taalvaardigheid</i>	13
6.2.5	<i>Verkenning gebruik taalportfolio</i>	15
6.3	Studieloopbaanbegeleiding: voortgangsgesprekken	16
6.3.1	<i>Onvoldoende informatie</i>	17
6.4	Studieloopbaanbegeleiding: Werken met de SLB-handleiding	17
6.4.1	<i>Taal als struikelblok</i>	17
6.4.2	<i>Type opdrachten niet bekend</i>	18
6.5	Studieloopbaanbegeleiding: Werken in SLB-groepbijeenkomsten	19
7	Leerwerkplekken	20
8	Waar loopt een SLB' er tegenaan?	22
9	Aanbevelingen	23
10	Verder lezen	25
	Websites	25
	Literatuur	25
BIJLAGE 1		26
BIJLAGE 2		27
BIJLAGE 3		29
BIJLAGE 4		31

1 Inleiding

In het Instituut Archimedes, de tweedegraads lerarenopleiding van de Faculteit Educatie van de Hogeschool Utrecht, neemt de instroom van allochtone studenten toe en daarmee ook de diversiteit van eerder verworven competenties van studenten.

Signalen van decanen, docenten, studieloopbaanbegeleiders en onderzoek (Crul & Wolff 2002, Beijer 2005) duiden er op dat relatief veel allochtone studenten problemen ondervinden in hun studieloopbaan.

De huidige instrumenten voor intake en studieloopbaanbegeleiding blijken lang niet altijd toereikend te zijn om adequaat de beginsituatie van allochtone studenten vast te stellen en hun studieloopbaan te begeleiden. Er is behoefte aan bijstelling van de bestaande instrumenten en materialen ten behoeve van de veranderende studentenpopulatie. Het Expertisecentrum Diversiteitsbeleid (ECHO) en Sectorbestuur Onderwijs Arbeidsmarkt (SBO) beogen de door- en uitstroom van allochtone studenten in het hoger onderwijs, i.c. de lerarenopleidingen, te verbeteren.

Beide organisaties initiëren in samenwerking met hogescholen projecten die een bijdrage leveren aan de verbetering van het onderwijs voor multiculturele studentengroepen. In dit kader hebben ECHO en SBO het Instituut Archimedes het project Intake-assessment en studieloopbaanbegeleiding van allochtone studenten toegekend. Gedurende het studiejaar 2004 - 2005 hebben studieloopbaanbegeleiders van de opleidingen Frans en Spaans van Instituut Archimedes in samenwerking met een medewerker van de Kenniskring Lesgeven in de Multiculturele School¹ hun ervaringen met de intake en de studieloopbaan van een aantal allochtone studenten in kaart gebracht. De resultaten en aanbevelingen naar aanleiding van de werkzaamheden van de projectgroep staan bij elkaar in dit verslag.

¹ In oktober 2002 is op de Faculteit Educatie het Lectoraat Lesgeven in de Multiculturele school van start gegaan. In de kenniskring die hierbij is opgericht wordt onderzoek gedaan naar competenties die docenten moeten ontwikkelen voor het lesgeven op een multiculturele (hoge)school. Eén van de onderzoeksthema's is onderzoek naar de kennis en de vaardigheden waarover opleiders en werkplekbegeleiders moeten beschikken voor het begeleiden van heterogene groepen studenten in de Instituut Archimedes.

2 Beleidskader

De Faculteit Educatie wil de door- en uitstroom van allochtone studenten verbeteren.

De instroom van allochtone studenten groeit, maar de uitval is groter dan bij autochtone studenten, met name in de propedeusefase. Op dit ogenblik ontwikkelt de faculteit een diversiteitsbeleid waarin de resultaten van de pilot Intake-assessment en Studieloopbaanbegeleiding zullen worden meegenomen. Uitvoering gaat plaatsvinden in nauwe samenwerking met de werkgroep Studieloopbaanbegeleiding en de werkgroep Kwaliteitszorg. Dit is van groot belang voor

- de implementatie van de resultaten van de pilot in de leerlijn studieloopbaanbegeleiding;
- de ontwikkeling van diversiteitsbeleid en taalbeleid in samenwerking met coördinatoren van de leerlijnen en het innovatieteam;
- de evaluatie van de ontwikkelde instrumenten binnen het kwaliteitszorgsysteem.

3 Begrippenlijst

Voordat aanpak en resultaten van het project worden beschreven, volgt hier eerst lijst met begrippen die in het verslag gebruikt worden.

Allochtone student

Student die in het buitenland is geboren of waarvan een van beide ouders in het buitenland is geboren.

Competentie

Een onderliggend vermogen, bestaande uit een cluster van kennis, vaardigheden en houding, om taken in de beroepspraktijk adequaat te kunnen verrichten. Kenmerkend voor competentiegericht leren en opleiden zijn o.a. de mogelijkheid om te differentiëren tussen studenten, persoonlijke leerarrangementen te bouwen en aan te sluiten bij het ingangsniveau van de student. De sterke relatie met de beroepspraktijk vraagt permanente reflectie op beroep en beroepsuitoefening en de zelfstandigheid van de student neemt toe.

Leerlijnenmodel

Alle lerarenopleidingen in Nederland hanteren het zogeheten kijkkader voor competenties als basis voor het inrichten van de opleidingen. Instituut Archimedes heeft dit kader samen met de partnerscholen vertaald naar een nieuw opleidingsmodel dat gebaseerd is op vier leerlijnen, waarin vak en beroep geïntegreerd worden vormgegeven.

- 1 Werk-ervaringsreflectielijn: in deze lijn staat het leren van en op de werkplek in de school centraal.
- 2 Integrale leerlijn: In deze lijn staat het leren van projectopdrachten centraal. De opdrachten zijn gebaseerd op reële problemen uit de praktijk in scholen en ROC's.
- 3 Conceptuele leerlijn: In deze lijn staat de vakinhoud, vakvaardigheden en vakbeschouwing in combinatie met vakdidactiek centraal.
- 4 Studieloopbaanbegeleiding: In deze lijn staat het persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) van de student, de coaching en het digitaal portfolio centraal. De studieloopbaanbegeleider (SLB'er) begeleidt studenten bij het leer- en ontwikkelingsproces van de competenties die voor de beroepspraktijk relevant zijn. In de Studieloopbaanbegeleiding (SLB) vindt de schakeling plaats tussen de leerdoelen die de student formuleert en de competenties die hij moet bereiken. Anders gezegd: de studieloopbaanbegeleider (SLB'er) verzorgt de samenhang in het curriculum.

Persoonlijk Ontwikkelingsplan (POP)

In een persoonlijk ontwikkelingsplan formuleert de student op basis van een sterkte/zwakteanalyse (m.b.v. self-peer-assessmentinstrumenten) waar hij/zij zich de komende tijd in wil ontwikkelen (leervragen) en hoe hij/zij dat (o.a. in de tijd) gaat aanpakken. Met andere woorden, het POP structureert ontwikkelingsdoelen en ontwikkelactiviteiten

Werkplekbegeleider

De persoon op de werkplek (i.c. de school) die in een kwaliteitskring met de begeleider van het opleidingsinstituut verantwoordelijk is voor het creëren van een effectief leerproces van de duale student.

Zelfstandig leren

Er is sprake van zelfstandig leren wanneer een leerling/student opdrachten uitvoert en daarbij zelf kan aangeven wanneer hij hulp nodig heeft.

Zelfverantwoordelijk leren

Er is sprake van zelfverantwoordelijk leren wanneer een leerling/student niet alleen zelfstandig opdrachten uitvoert, maar ook verantwoordelijkheid neemt voor het proces en de reflectie op het resultaat.

4 Projectaanpak

Het project Intake-assessment en studieloopbaanbegeleiding is als pilot is uitgevoerd bij de vakgroepen Spaans en Frans. Op verzoek van de vakgroep Spaans had de Kenniskring Lesgeven in de Multiculturele School onlangs al onderzoek gedaan naar het grote uitvalpercentage van allochtone studenten (Beijer/ Simons 2004). Hieruit bleek onder andere dat:

- taal- en studievaardigheden voor allochtone studenten grotere struikelblokken zijn dan voor autochtone studenten;
- de informatie over de startsituatie van allochtone studenten onvoldoende is;
- opleiders voor geconstateerde knelpunten individueel en ad hoc naar oplossingen zoeken.

Naar aanleiding van deze resultaten wil de vakgroep Spaans een samenhangend taalbeleid ontwikkelen en implementeren.

De vakgroep Frans signaleerde een ander probleem: allochtone studenten hebben problemen met het vinden van en functioneren op de werkplek. De vakgroep wil hier verbetering in aanbrengen.

De bevindingen van het onderzoek bij Spaans en de problemen bij Frans zijn exemplarisch voor de andere opleidingen binnen Instituut Archimedes. Ook komen ze overeen met onderzoek dat landelijk is verricht (van Hogen e.a., 2002).

4.1 Projectteam

Het projectteam bestond uit studieloopbaanbegeleiders (SLB'ers) van Spaans en Frans onder leiding van de projectleider die werkzaam is in de Kenniskring Lesgeven in de Multiculturele School. (zie bijlage 1).

De coördinator van de SLB-leerlijn heeft tijdens de looptijd van het project enkele keren deelgenomen aan projectgroepbijeenkomsten. De SLB'ers waren op één na, ook docent van de studenten die ze als SLB' er begeleidde.

4.2 Werkwijze

Eén keer per twee maanden kwam het projectteam bij elkaar; daarnaast had de projectleider afzonderlijk contact met de SLB' ers van Spaans en Frans.

Tijdens de bijeenkomsten rapporteerden de SLB' ers hun ervaringen met het voeren van intake- en voortgangsgesprekken en het begeleiden van de groepsbijeenkomsten. Zij gebruikten daarbij materiaal dat door de projectleider ontworpen was. Daarnaast werd ook gebruik gemaakt van een checklist taalvaardigheid (ook door de projectleider ontworpen) bij de intake van hoogopgeleide zij-instromers en bij de intake voor modules taalvaardigheid Nederlands (HU-breed aanbod).

De laatste bijeenkomsten werden gewijd aan een terugblik op het project. Daarbij kwam vooral naar voren dat de studieloopbaanbegeleiding te beperkt is ingericht. De aandacht is uitsluitend gericht op het ontwikkelen van beroepscompetenties en niet op de persoonlijke ontwikkeling van de student.

Ook ontbreekt informatie over de voortgang van de student bij de andere leerlijnen.

Naast deze werkzaamheden schreef elke SLB' er een beknopt portret van drie studenten (zie p. 6).

Deze portretten vormden het aanknopingspunt voor het verwerven van diepgaander inzicht in onderdelen van de studieloopbaan van studenten.

5 Studieloopbaanbegeleiding Instituut Archimedes

In het curriculum van Instituut Archimedes is studieloopbaanbegeleiding een van de vier leerlijnen. Meer informatie over de leerlijnen is te lezen in de Begrippenlijst eerder in dit verslag.

Bij studieloopbaanbegeleiding gaat het om:

“.. ondersteuning die je krijgt gedurende je gehele studie om zorgvuldige en zelfbewuste keuzes te (leren) maken. (...). Gestructureerd leren van je ervaringen tijdens je opleiding (reflecteren) doe je bij elke leerlijn afzonderlijk”. Bij SLB spreken we van metareflectie. Metareflectie in SLB kun je zien als het touw dat alles wat je leert en ervaart in de andere drie leerlijnen van de opleiding met elkaar verbindt. In de SLB leerlijn maak je pas op de plaats en overzie je het geheel van je opleiding. Daaruit trek je conclusies, maak je nieuwe keuzes en een plan van aanpak in je POP, je Persoonlijk Ontwikkelingsplan”.

(uit: Studiehandleiding en werkboek Studieloopbaanbegeleiding, Verkenning en Herkenning 2005 – 2006, HU, Instituut Archimedes)

De Studieloopbaanbegeleiding bestaat uit verschillende onderdelen:

- een intakegesprek en 2 voortgangsgesprekken waarin het POP besproken wordt
- drie plenaire bijeenkomsten per 10 weken
- groeps-, individuele opdrachten

De drie individuele gesprekken per studiejaar duren 30 minuten. Voor een overzicht van activiteiten en opdrachten zie bijlage 2.

6 Resultaten van het project

6.1 Studenten in beeld

In dit overzicht wordt een 13-tal studenten aan de hand van beknopte informatie geportretteerd. De informatie is door de SLB'ers gedurende een half jaar verzameld tijdens intake- en voortgangsgesprekken en informele situaties

De studenten zijn zo gekozen dat ze een afspiegeling vormen van de studentenpopulatie bij Frans en Spaans. Belangrijke criteria voor keuze waren: vooropleiding in Nederland, buiten Nederland, op de Nederlandse Antillen.

Land van herkomst	In NL sinds	Vooropleiding / EVC	opleiding	Netwerk	SLB	Studie -Conceptueel -Integrale projecten -WER -SLB	Leerwerkplek zoeken
Marokko	2002	HTS in Marokko; Leservaring in Marokko	Frans deeltijd, 2 ^e jaar	Allochtoon netwerk op de opleiding en privé	Werkt samen met Marokkaanse medestudenten; In onbegeleide samenwerking : voertaal Marokkaans Moeite met nemen van initiatieven	Problemen met taalvaardigheid Nederlands (alle vaardigheden)	Neemt veel initiatief (11 brieven in 2 weken); geen resultaat
Marokko	1998	Voortgezet onderwijs in Marokko; MBO4 onderwijsassistent	Frans deeltijd, 1 ^e jaar	Allochtoon netwerk in de klas. Problemen in samenwerking met autochtone studenten omdat ze vaak afspraken niet nakomt	Student vindt het moeilijk om over zichzelf te praten en te reflecteren.	Moeite met lees- en spreekvaardigheid, uitvoeren van projecten. Moeite met stellen van vragen in de groep.	Zelf geregeld op school van de kinderen
Nederland (ouders afkomstig uit Marokko)	geboorte	MAVO HAVO, niet afgemaakt MBO4 apothekersassistent	Frans deeltijd, 1 ^e jaar	Allochtoon netwerk in de klas Problemen in samenwerking met autochtone studenten omdat ze vaak afspraken niet nakomt.	Vaak afwezig op bijeenkomsten. Lijkt afspraken niet te begrijpen Mondig naar medestudenten, niet naar docenten.	Frans is aandachtspunt	Problemen met vinden leerwerkplek Niet duidelijk welke initiatieven ze neemt
Burundi	ong. 3 jaar	Hoger onderwijs in land van herkomst	Frans voltijd, 2 ^e jaar	Steeds groter wordend netwerk. Neemt veel initiatief om netwerk op te bouwen		Verloopt voorbeeldig.	Veel problemen met vinden leerwerkplek. Wist 1 ^e jaar niet hoe hij binnen moest komen. Mist steun van de opleiding.

Turkije	?	?	Frans voltijd, 2 ^e jaar	Niet veel contacten met Nederlanders. Neemt daarvoor geen initiatief	Erg stil, vaak afwezig, meldt zich niet af. "Communiceren is niet zijn sterkste kant" SLBmateriaal: werkt als het concreet is en begeleid	Problemen met plannen	1 ^e jaar geen leerwerkplek gevonden. In 2 ^e jaar moeilijk te vinden. Geen ondersteuning door bureau leerwerkplekken
Nld, Ouders afkomstig uit Tunesie	geboorte	In Nederland: HAVO 2 jaar HBO opleiding	Frans voltijd, 2 ^e jaar	Veel vriendinnen; zoekt in de klas "buitenlandse types op".	Vaak afwezig	Vaak afwezig of wel aanwezig en dan te laat.	Geen leerwerkplek. Ook in 1e jaar geen leerwerkplek
Nld. Ouders afkomstig uit Tunesie	Sinds geboorte	MAVO en MBO	Spaans VT		Checkt bij docent of SLB-opdrachten goed begrepen zijn Veel begeleidingsgesprekken t.b.v. planning studie en verbeteren taalvaardigheid Spaans	Taalvaardigheid Nederlands goed Start 0-niveaue Spaans, veel problemen. Gestopt met studie.	n.v.t.
Curaçao	2003	Voortgezet onderwijs land van herkomst Afgebroken HBO-opleiding in Nederland	Spaans VT		Vraagt regelmatig of opdracht goed geïnterpreteerd is	Taalvaardigheid Nederlands redelijk Problemen met studievastigheden: reproductie/ toepassing. Spreekt met medestudenten Papiaments	n.v.t.
Spanje	1999	Voorgezet onderwijs NT2 II	Spaans	Contacten met Nederlanders verlopen moeizaam	Doet niet mee aan SLB-bijeenkomsten "zit er voor spek en bonen bij" Wordt zenuwachtig van reflecteren; Weet niet wat er verwacht wordt Weet niet hoe eigen leerproces te sturen	Mondelinge taalvaardigheid goed Problemen met schriftelijke taalvaardigheid Nederlands	
Aruba	1999	HAVO in land van herkomst		Contact met landgenoten en	Werkt goed in studieloopbaanbeg	Mondelinge en schriftelijke	

		Zit in 3 ^e jaar van HBO studie. Daarnaast studeert ze Spaans		studenten met andere etnische achtergronden, w.o. Nederlandse studenten	eleiding	taalvaardigheid Nederlands goed	
--	--	---	--	---	----------	---------------------------------	--

6.2 Studieloopbaanbegeleiding: vaststellen beginsituatie

6.2.1 Het intakegesprek

Van decanen en begeleiders van allochtone studenten komen signalen dat het gewenst is om bij de start van de studie de beginsituatie van de student zo uitgebreid mogelijk in kaart te brengen zodat duidelijk wordt over welke competenties de student al beschikt en welke hiaten er eventueel zijn. Het onderzoek bij Spaans en ander onderzoek in de Kenniskring (Beijer 2005) onderstrepen deze noodzaak

In de huidige situatie wordt aan het begin van het studiejaar iedere student uitgenodigd voor een intakegesprek dat bedoeld is om een start te maken met het opbouwen van een vertrouwensband en 'een algemene indruk' te verkrijgen. Tevens wordt bekeken of de student op grond van zijn vooropleiding vrijstelling(en) kan krijgen. De gesprekken worden gehouden in de vorm van een interview. Bij de opleiding Spaans wordt er geen gebruik gemaakt van gespreksprotocollen. Bij de opleiding Frans is dat wel het geval (zie Bijlage 3). Bij beide opleidingen komen in het startgesprek in ieder geval aan de orde:

- Vooropleiding
- Voorgeschiedenis wat onderwijs betreft, dus ook mislukte pogingen om in Nederland te studeren
- Thuissituatie
- Motivatie om docente Spaans, Frans te worden
- Taalniveau (Nederlands, Spaans, Frans)
- Verwachtingen.

De informatie, uitgezonderd vertrouwelijke informatie, wordt bij beide opleidingen in het dossier van de student bewaard. Waar mogelijk worden op basis van de verkregen informatie over vooropleiding vrijstellingen verleend.

Het komt tot nu toe niet voor dat naar aanleiding van geconstateerde hiaten trajecten op maat worden ontwikkeld. De SLB'ers zeggen niet te weten welke wegen ze hiervoor moeten bewandelen. Niet alle studenten die uitgenodigd worden, komen ook daadwerkelijk opdagen voor het gesprek. Dat was ook het geval bij een aantal studenten van SLB'ers in dit project. De wijze waarop SLB'ers daarmee omgaan, blijkt te verschillen: sommigen nodigden de studenten opnieuw uit, anderen beschouwden het als de eigen verantwoordelijkheid van de student en ondernamen geen pogingen om de student nog eens uit te nodigen.

6.2.2 Benadering van allochtone studenten

De manier waarop SLB'ers allochtone studenten tegemoet treden, blijkt te verschillen. De SLB'ers bij Spaans hebben ruime ervaring met het voeren van intakegesprekken met en begeleiden van studenten uit de Nederlandse Antillen, Zuid Amerika en Spanje. Zij maken gebruik van de culturele kennis die ze hebben over deze studenten.

De SLB'ers bij Frans gaan veel meer uit van een individuele benadering van studenten en zijn erg terughoudend in het benutten van hun culturele voorkennis. Zij stellen zichzelf voortdurend de vraag of bijvoorbeeld knelpunten in de studie te maken hebben met de etnische achtergrond van een student of met persoonlijke eigenschappen van een student.

6.2.3 Tijd voor het intakegesprek

In de richtlijnen voor het SLB-traject is 30 minuten uitgetrokken voor een begingespreek.

Alle SLB'ers hebben de ervaring dat ze voor intakegesprekken met allochtone studenten vaak minimaal 1 uur nodig hebben.

De redenen die zij hiervoor noemen zijn:

- "Studenten blijven kort en vaag."
- Een aantal allochtone studenten is niet bekend met het voeren van dit soort gesprekken en de SLB'er heeft meer tijd nodig om door te vragen etc. Het doorvragen vraagt vooral van weinig ervaren SLB'ers veel inspanning en creativiteit.

Een van de SLB'ers houdt zich voor het intakegesprek wel aan de tijdsduur van 30 minuten, maar zoekt daarnaast de student op in informele situaties. Dit kost haar veel extra tijd, die ze niet heeft.

De SLB'ers bepleiten dat er voor het voeren van intakegesprekken meer tijd wordt uitgetrokken. Zij vinden dit van groot belang omdat in een eerste gesprek de basis gelegd wordt voor het opbouwen van een vertrouwensband. Maar ook voor voortgangsgesprekken met allochtone studenten moet meer tijd beschikbaar gesteld worden. Zij hebben vaak veel vragen en bij gebrek aan gesprekken, mailen de studenten hun vragen. De beantwoording daarvan kost de SLB'ers ook (veel) tijd die niet wordt vergoed.

6.2.4 Checklist taalvaardigheid

Problemen met taalvaardigheid Nederlands en met studievoordigheden zijn een belangrijke oorzaak van de uitval bij de opleiding Spaans. (Van Hogen e.a (2002), Beijer/ Simons 2004).

Het gaat daarbij om moeite met het schrijven van verslagen, (te) veel tijd moeten besteden aan het lezen van studieboeken en uitvoeren van schriftelijke opdrachten, niet goed weten hoe tentamenstof bestudeerd moet worden.

SLB'ers van de opleiding Frans constateren dat de taalvaardigheid Nederlands en studievoordigheden van de student voor alledaagse situaties wel goed zijn, maar dat er problemen ontstaan zo gauw het vaktaal en (onderwijskundig) beroepsjargon betreft.

Taalvaardigheid is op dit moment geen vast aandachtspunt in de intake en voortgangsgesprekken. Studenten krijgen van docenten tijdens de studie soms het advies om "iets aan hun taal te gaan doen" maar vaak is er dan al sprake van een opeenstapeling van problemen.

Het advies is meestal weinig concreet en bijna altijd vrijblijvend en heeft voor de student een lage prioriteit. Het gevolg is meestal dat er helemaal niets gebeurt en de problemen steeds groter worden.

Om veel meer preventief dan curatief te gaan werken wat betreft het verbeteren van taal- en studievoordigheid hebben de SLB'ers in dit project tijdens de intakegesprekken gebruik gemaakt van een checklist waarmee de beginsituatie met betrekking tot de taalvaardigheid van de student systematisch in kaart gebracht kan worden. (zie bijlage 4)

De lijst bevat de volgende aandachtspunten:

- onderwijservaring van studenten in en buiten Nederland
- de talen die student beheerst
- gebruik van moedertaal en Nederlands
- situaties waarin student moedertaal en Nederlands gebruikt
- toelatingstoets Nederlands
- wat de student van zijn eigen taalvaardigheid Nederlands vindt.

De checklist heeft een tweeledig doel:

De docent

- verzamelt informatie over talige achtergrond, taalsituatie van de student, taalvaardigheid Nederlands van de student, studievoordigheden;
- krijgt een eerste indruk van de taalvaardigheid van de student in dat gesprek:
 - stelt de student (adequate) vragen?
 - kan hij / zij gemakkelijk uit zijn woorden komen?
 - is hij / zij begrijpelijk?
 - is hij / zij verstaanbaar?
- De docent stelt waar nodig in samenspraak met de student vast welke aandachts- of ontwikkelpunten voor taal- en studievoordigheden opgenomen in het POP van de student.

De student wordt zich bewust van zijn taalsituatie, waaronder zijn meertaligheid en het feit dat taalvaardigheid een rol speelt in de opleiding en denkt als dat nodig is actief mee over het verbeteren van zijn taalvaardigheid Nederlands voor studie en beroep.

De checklist is tijdens een van de eerste werkgroepbijeenkomsten uitgedeeld door de projectleider en kort toegelicht. De SLB'ers hebben de lijst in periode 1 gebruikt.

Ervaringen met de checklist

De vragen naar de taalsituatie en taalvaardigheid bleken gevoelig te liggen bij studenten. Ze vroegen zich af waarom daarnaar gevraagd werd en volgens enkele SLB'ers riepen ze bij een aantal studenten zelfs achterdocht op.

Vooraf bij Antilliaanse studenten bleek taalvaardigheid een gevoelig punt te zijn. Volgens de SLB'ers van Spaans moet de oorzaak daarvoor gezocht worden in het feit dat deze studenten als succesvolle studenten naar Nederland gekomen zijn en nog geen ervaring hebben met het studeren in het Nederlands in Nederland. In de intake komen ze dan ook niet met vragen en zijn verbaasd als het wel een punt van gesprek is. (Tijdens bijeenkomsten vragen ze de docent en medestudenten wel regelmatig om op hun taalvaardigheid te letten.)

De SLB'ers zien wel het belang van de vroegtijdige aandacht voor taal- en studievvaardigheden, maar vinden het gebruik van de checklist in het eerste gesprek te bedreigend voor studenten en storend voor het opbouwen van een vertrouwensrelatie.

Een belangrijke conclusie is dat de aandacht voor taal- en studievvaardigheden in deze gesprekken geïsoleerd aan bod kwam waardoor de studenten de vragen niet konden plaatsen. Als vragen naar taal- en studievvaardigheden gerelateerd zouden worden aan talige competenties voor studie en beroep, zou het de student meteen duidelijk zijn waarom taalvaardigheid een onderwerp in de intake is. En zij zouden van meet af aan een duidelijk beeld hebben van wat er eventueel nog moet verbeteren. Probleem is echter dat de SLB'ers constateren dat ze geen inzicht hebben in de talige competenties waarover studenten bij de start van de opleiding dienen te beschikken: wat is nog voldoende en wat niet om te kunnen studeren en op de werkplek te kunnen functioneren? Ook is onduidelijk over welke talige competenties een student aan het eind van zijn opleiding eigenlijk moet beschikken.

Die competenties moeten dus worden beschreven. Het projectteam adviseert om gebruik te gaan maken van *13 Doelen in een dozijn. Een referentiekader voor de lerarenopleidingen in Nederland en Vlaanderen*. In dit referentiekader worden talige competenties beschreven die studenten voor hun beroepspraktijk dienen te ontwikkelen.

Taalvaardigheid is nu nog geen aandachtspunt in het POP en portfolio van studenten. Het is duidelijk dat dat wel moet gaan gebeuren. Dit geldt overigens evenzeer voor de autochtone studenten. De SLB'ers zien veel autochtone studenten die problemen hebben met de vereiste taalvaardigheid. Een goed idee is misschien om gebruik te gaan maken van een taalportfolio. De projectleider heeft onderzocht hoe het recent ontwikkeld Europees Taalportfolio werkt.

6.2.5 Verkenning gebruik taalportfolio

Werken met een taalportfolio is van recente datum en wordt vooral in Europees verband gestimuleerd. Op verschillende (talen)opleidingen wordt geëxperimenteerd en gewerkt met de invoering van het Europees taalportfolio als onderdeel van een portfolio van studenten. We gaan eerst kort in op de vraag wat het Europees taalportfolio is. Daarna beschrijven we de ervaringen die de Educatieve Faculteit (EFA) van de Hogeschool van Amsterdam ermee heeft opgedaan.

Het Europees taalportfolio

Het Europees Taalportfolio is een instrument waarmee alle ervaringen met het leren van talen gedocumenteerd kunnen worden. Niet alleen kan er in aangegeven worden welke talen men kent, maar ook hoe goed men die talen kent. Om een vergelijking tussen verschillende landen mogelijk te maken is een systeem ontwikkeld van zes niveaus van A1 tot C2 voor alle vaardigheden: *luisteren, lezen, gesprekken voeren, spreken en schrijven*. Alle landen in Europa hebben dit systeem aanvaard. Dit systeem heet het *Europees Referentiekader*.

Een taalportfolio bestaat altijd uit drie delen:

1. Een talenpaspoort. Daarin worden alle gegevens over de student verzameld, bijvoorbeeld op welke scholen hij heeft gezeten of welke talen hij heeft geleerd. Maar ook de diploma's die zijn behaald.
2. Een taalbiografie. Daarin schrijft de student op wat hij geleerd heeft, waarover hij tevreden is, en wat hij zich voor de komende tijd voorgenomen heeft te doen
3. Een dossier. Daarin worden de documenten en bewijzen opgeslagen waarmee de student kan aantonen wat hij al heeft gedaan en beheerst.

Ervaringen met het taalportfolio

Op verschillende opleidingen, vooral opleidingen moderne vreemde talen (MVT), is er ervaring opgedaan met het gebruik van een taalportfolio. Bij andere opleidingen in het HBO is nauwelijks ervaring met het gebruik van een taalportfolio Nederlands.²

De EFA heeft al meer dan 5 jaar gewerkt met het taalportfolio bij MVT. Bij die opleidingen studeren zowel autochtone als allochtone studenten en de ervaringen hebben dan ook betrekking op het gebruik van het taalportfolio voor alle studenten.

De belangrijkste zijn:

- De meertaligheid van studenten uit etnische minderheidsgroepen wordt een expliciet gesprekspunt.
- Werken met het taalportfolio bevordert de ontwikkeling van de student als autonome taalleerder. Dit sluit aan bij onderwijsconcepten zoals competentiegericht leren en opleiden, probleemgestuurd opleiden, waarin de eigen verantwoordelijkheid van de student en zelfsturing centraal staan.
- In het taalportfolio staan geïntegreerde taaltaken voor studie en beroep centraal. Op die manier wordt taal voortdurend in relatie tot inhoud van studie- en beroepstaken besproken.
- Studenten worden zich bewust van hun niveau taalvaardigheid voor studie en beroep.
- Studenten blijken graag elkaars portfolio's te lezen met als belangrijk neveneffect het geven van peerfeedback.
- Docenten worden zich bewust van de rol van taal in studie en beroep.

Conclusie

Gebruik van het taalportfolio Nederlands als onderdeel van het portfolio van alle studenten biedt goede mogelijkheden om het beginniveau in kaart te brengen en de taalontwikkeling van studenten te blijven volgen. Een groot voordeel is de integrale aandacht voor taal in relatie tot studie en beroep.

6.3 Studieloopbaanbegeleiding: voortgangsgesprekken

Eén van de SLB'ers heeft de ervaring dat allochtone studenten tijdens POP-gesprekken kort en vaag blijven. Bij navraag vertelde een student haar: 'Ik ga ervan uit dat jij weet wat ik bedoel'. De SLB'er is verbaasd: "Moet ik zien wat er zich in het hoofd van de student afspeelt?"

² In het studiejaar 2004-2005 hebben de opleidingen Frans en Engels geparticipeerd in het project *Digitaal Europees Portfolio van de Digitale Universiteit*. Op de Universiteit van Tilburg is in diezelfde periode een taalportfolio ontwikkeld voor hoogopgeleide allochtonen. Hierover waren tijdens de looptijd van dit project geen gegevens beschikbaar.

Volgens deze SLB' er speelt het onuitgesproken woord vaak een prominentere rol dan het gesproken woord. Dat vereist van de SLB' er dat hij/ zij in staat is door te vragen en daarvoor de juiste vragen kiest. Ook kost het bespreken van een POP vaak veel tijd omdat de studenten de opdrachten te beknopt uitwerken.

Een aantal allochtone studenten is niet vertrouwd met het werken met een POP en de schriftcultuur zoals die nu in het HBO heerst. Ze weten niet goed wat er van hen verwacht wordt, en het schrijven in een taal die de moedertaal niet is vormt voor een aantal een extra struikelblok. In een persoonlijk gesprek komt er meer uit. Al pratend blijken ze veel beter in staat te zijn om hun gedachten te ordenen en die vervolgens op te schrijven. De SLB' er en medestudenten spelen hierbij een belangrijke rol.

Het verdient aanbeveling om in het eerste jaar van de studie tijdens gesprekken de studenten hun bevindingen ook op papier te laten zetten, zodat ze vertrouwd raken met de gewenste werkwijze binnen studieloopbaanbegeleiding.

6.3.1 Onvoldoende informatie

Een ander probleem voor de SLB'ers is dat ze niet beschikken over informatie betreffende het functioneren van de student in andere leerlijnen en op de werkplek. Dat is mede een gevolg van het uitgangspunt dat het SLB-traject nu vooral wordt beschouwd als de eigen verantwoordelijkheid van de student. Deze moet de SLB'er vertellen hoe het ermee staat. Niet iedere student is echter meteen in staat om zodanig te reflecteren en feedback te interpreteren dat hij/zij een helder beeld heeft van de stand van zaken. (zie het onderzoek van Beijer 2005). Veel informatie van docenten die van belang is voor de studieloopbaan van een student, gaat dus verloren waardoor de knelpunten voor de student alleen maar groter kunnen worden.

Het verdient aanbeveling een systeem te ontwikkelen waarin informatie van docenten en werkplekbegeleiders samenkomt, zodat SLB'ers zich een beeld kunnen vormen van de studievoortgang van de student.

6.4 Studieloopbaanbegeleiding: Werken met de SLB-handleiding

De studenten werken voor het onderdeel studieloopbaan met *Verkenning en herkenning*.

Studiehandleiding en werkboek studieloopbaanbegeleiding.

De SLB'ers hebben de ervaring dat relatief veel allochtone studenten moeite hebben met de aard van de opdrachten en het taalgebruik in de handleiding.

We zetten een aantal ervaringen op een rijtje:

6.4.1 Taal als struikelblok

Het komt regelmatig voor dat vooral allochtone studenten problemen hebben met het taalgebruik in opdrachten, onder andere vanwege woorden die meerdere betekenissen hebben en begrippen die met wisselende termen worden aangeduid.

Enkele voorbeelden

- 'In de propedeuse ga je je voornamelijk bezighouden met de vraag: hoe ben ik als persoon en als student, wat voor keuzes maak ik en op grond waarvan? Wil ik leraar worden, wil ik met deze studie doorgaan?'
Vragen van studenten: wat is bezighouden, en waarom vragen zij nu al of ik door wil gaan?
- Beginsituatie
'Ik word student bij de lerarenopleiding en ik neem mijn persoonlijke bagage mee.'
Vraag van studenten: wat is persoonlijke bagage?
- Competentie
'Reflecteren over mijn studie en mijn eigen aandeel erin.'
Vraag van studenten: wat is eigen aandeel?

6.4.2 Type opdrachten niet bekend

Ook komt het vaak voor dat ze moeite hebben met de aard van de opdrachten. Ze weten niet wat er van hen gevraagd en verwacht wordt. Vaak zien ze niet het nut van de opdrachten omdat ze ze niet herkennen als opdrachten waarvan ze iets leren. Dit geldt vooral voor allochtone studenten die buiten Nederland hun vooropleiding hebben gedaan. Ze stellen niet zo snel vragen om verduidelijking aan medestudenten of de docent omdat ze bang zijn daarop aangekeken te worden. Dit vraagt extra begeleiding van een SLB'er.

Enkele voorbeelden

- Presentatie houden (opdracht 2, p.): waar moet die presentatie aan voldoen? Behalve de onzekerheid over criteria, hebben veel allochtone studenten spreekangst voor een groep met overwegend autochtone studenten.
- Opdracht 3 (20): je schetst jezelf zoals jij jezelf kent, zodat je medestudenten en begeleider je beter kunnen plaatsen. Wat wordt er verwacht? Wat moet erin?
- Het uitgangspunt van de studieloopbaanbegeleiding dat studenten zichzelf moeten ontwikkelen is cultureel bepaald. Voor studenten die onderwijs gehad hebben waarin vooral de docent degene was die het onderwijsleerproces stuurde, is specifieke begeleiding noodzakelijk bij het ontwikkelen van zo'n attitude.
- Studenten moeten een sterkte/ zwakte analyse van zichzelf maken in het SLB- materiaal. Behalve dat de aard van de opdracht niet altijd duidelijk is, ervaart een aantal allochtone studenten het als bedreigend om expliciet hun zwakke kanten te gaan beschrijven. Extra uitleg en begeleiding zijn hierbij zeer gewenst.
- Ontwikkelen van zelfkennis is in het 1^e jaar een belangrijk doel van het SLB- traject. Het gaat daarbij om zelfkennis van iedere individuele student. In het huidige SLB-materiaal worden allochtone studenten onvoldoende gestimuleerd te onderzoeken hoe het zit met hun etnische/culturele achtergrond, kennis en vaardigheden, het hebben van verschillende

referentiekaders (vanuit verschillende gezichtspunten kunnen kijken), meertaligheid, etc. in relatie tot het toekomstige beroep.

- In de opdrachten wordt studenten regelmatig gevraagd naar een relatie met de beroepscompetenties. Veel studenten blijken lang niet altijd die relatie te zien. Extra begeleiding en uitleg zijn gewenst.

Conclusies

Het taalgebruik in de huidige SLB handleiding vormt voor een aantal allochtone studenten een struikelblok. Het materiaal dient hierop nagekeken te worden en met gebruikmaking van de ervaringen van SLB'ers en allochtone studenten herschreven te worden.

SLB'ers doen er goed aan om bij de bespreking van opdrachten te checken of studenten weten wat ermee bedoeld wordt en hoe ze ze uit moeten voeren.

Overleg en afstemming tussen SLB'ers over de manier waarop ze het werken met de SLB-handleiding is gewenst.

6.5 Studieloopbaanbegeleiding: Werken in SLB-groepbijeenkomsten

- Uit de portretten komt naar voren dat nogal wat allochtone studenten bij elkaar in een groep zitten. Slechts twee studenten uit het overzicht zoeken bewust het contact met autochtone studenten.
- Als allochtone en autochtone studenten bij elkaar in een groep zitten, gebeurt het regelmatig dat vooral allochtone studenten hun afspraken niet nakomen. Het gevolg hiervan is dat autochtone studenten niet meer met hen samen willen werken.

Conclusie

Samenwerken in werkgroepen is een belangrijk onderdeel in de plenaire bijeenkomsten. Het komt veel voor dat allochtone en autochtone studenten in afzonderlijke groepen werken.

De SLB'er dient hierop alert te zijn en waar nodig de samenstelling van groepen te sturen.

Dit is van belang omdat samenwerken in werkgroepen de studenten de mogelijkheid biedt om te starten met de ontwikkeling van de beroepscompetentie: samenwerken in teams.

Samenwerking tussen allochtone en autochtone studenten verdient hierbij speciale aandacht.

7 Leerwerkplekken

Een belangrijk uitgangspunt van het opleidingsmodel van Instituut Archimedes is dat studenten vanaf de start van hun studie werkervaring op een school opdoen, het zogenaamde werkplekleren.

Het zoeken en solliciteren naar een leerwerkplek is de eigen verantwoordelijkheid van de student (en niet langer van het stagebureau van de instelling.)

De SLB'ers van de opleiding Frans constateren dat allochtone studenten relatief meer moeite hebben met het vinden van een leerwerkplek in het eerste maar ook in het tweede jaar. Een aantal studenten heeft in het eerste jaar geen werkplek gevonden. (Zie hiervoor ook paragraaf 6.1, Studenten in beeld).

Als een student daarmee vastloopt, komt hij met z'n problemen bij de SLB'er, vaak nadat hij al veel vergeefse pogingen ondernomen heeft. Eén van de studenten vertelt z'n SLB'er:

“ .. want ik had vanaf september/ oktober gesolliciteerd. Ik had 11 brieven geschreven, e-mails geschreven en veel getelefoneerd. Daar heb ik geen antwoord op gekregen. Ja, wel we zijn in u geïnteresseerd maar sorry, als we plek hebben bellen we u op, maar nu hebben we geen plek. Toen ben ik hier gekomen bij bureau leerwerkplekken. Toen vroegen ze mij “heb je alles gedaan”? alsof ik niet alles gedaan heb. Volgens mij heb ik echt alles gedaan. Ik heb heel veel gedaan. Dat gaf mij een heel vervelend gevoel, echt.”

Het zelf moeten zoeken van een leerwerkplek verrast een aantal studenten. Ze gaan er vanuit dat de opleiding dat regelt. In de voorlichting is voor een aantal studenten niet duidelijk (genoeg) naar voren gekomen dat de student daarvoor zelf verantwoordelijk is.

Knelpunten die ze tegen komen:

- Studenten blijken vaak niet over contacten en netwerken te beschikken. Dat geldt vooral voor studenten die buiten Nederland hun vooropleiding hebben gedaan. Zij kunnen niet terug naar hun oude school, zoals medestudenten vaak doen.
- Studenten zijn niet bekend met typen scholen. Zo vertelde een student:
“Ik heb van medestudenten gehoord over witte en zwarte scholen. Dat wist ik allemaal niet. Ik was verbaasd omdat ik van medestudenten hoorde dat ze niet naar een zwarte school wilden. Ik vroeg mij af of er in Nederland scholen waren waar allemaal allochtonen studeren. Toen ik ging solliciteren had ik in mijn hoofd: openbare school, of christelijke en privé scholen. Andere dingen niet.”
- Studenten zijn niet bekend met de codes en gewoontes om een school te benaderen, sollicitatiebrieven te schrijven en sollicitatiegesprekken te voeren, passend in de Nederlandse context. In de WER-bijeenkomsten is daar soms extra aandacht voor, maar vaak niet.
- Veel autochtone medestudenten vinden snel een plaats. Een allochtone student verwoordt dat als volgt:
“Er was er geen een (= medestudent) die geen plaats had, iedereen had al een plaats. Dat is niet zo fijn. Je vraagt je af wat is er aan de hand? Misschien komt het doordat ik geen

goed Nederlands praat. Ik heb alles wat de school heeft geadviseerd gedaan. Maar geen reactie.”

- Allochtone studenten hebben de ervaring dat zij zonder duidelijke redenen afgewezen worden en een medestudent snel daarna op dezelfde school voor dezelfde vacature aangenomen wordt, wat een bijzonder pijnlijke ervaring is.

SLB'ers hebben de ervaring dat het bij allochtone studenten relatief vaak voorkomt dat ze niet over de assertieve houding beschikken die een school van hen verwacht. Extra begeleiding op de werkplek en in de WER is van belang, maar ontbreekt tot nu toe.

De knelpunten die een aantal allochtone studenten heeft met het zoeken naar en functioneren op de leerwerkplek vragen dringend om een oplossing nu het werkplekleren een essentieel onderdeel van de opleiding is.

In het huidige politiek-maatschappelijke klimaat vraagt dat van opleidingen om hun verantwoordelijkheid te nemen en extra inspanningen te leveren om ook allochtone studenten optimale kansen te bieden hun opleiding met succes te kunnen volgen en voltooien.

In het project 'Leren op de werkplek: knelpunten en kansen voor allochtone studenten' (Huisman/ Beijer 2005) zullen hiervoor uitgewerkte voorstellen gedaan worden.

8 Waar loopt een SLB' er tegenaan?

Tijdgebrek

Redenen hiervoor kunnen zijn:

- Een aantal allochtone studenten vertelt niet uitvoerig over zichzelf. De SLB'er moet erop bedacht zijn dat doorvragen van groot belang is. Dat vraagt specifieke vaardigheden onder andere voor interculturele gespreksvoeringen en het vraagt meer tijd dan de begrote 30 minuten. Extra gesprekken zijn dan noodzakelijk, in ieder geval in het eerste jaar. Een eerstejaars student stelde voor om in het begin één keer per 14 dagen een gesprek te kunnen hebben, zodat de problemen zich niet opstapelen.
- Een aantal allochtone studenten heeft veel vragen met betrekking tot studie en persoonlijke ontwikkeling en het zoeken van een leerwerkplek. Er zijn daarom vaak meer gesprekken nodig dan het aantal dat nu in het SLB-traject is gepland. Zijn die er niet dan mailen studenten hun vragen en de beantwoording daarvan kost ook tijd.

Intake en studievoortgang

- SLB'ers hebben nu niet de kennis en mogelijkheden om studenten begeleiding op maat te geven.
- Het ontwikkelen van trajecten op maat is op dit moment niet mogelijk.
- Taalvaardigheid is niet een expliciet onderdeel van de intake.
- SLB'ers worden door studenten regelmatig gevraagd te ondersteunen en bemiddelen bij het zoeken naar een leerwerkplek.
- SLB'ers hebben onvoldoende overzicht over het kwalitatieve verloop van de studie. Ze missen de informatie over het functioneren van de student in de andere leerlijnen en op de werkplek.

Contact

- SLB'er heeft minder contact met de student dan voorheen de mentor. SLB'ers hebben de ervaring dat juist die binding in het 1^e jaar van groot belang is.
- Studenten ervaren de SLB'er als een beoordelaar van de opdrachten en het POP dat ze maken. Het gevolg hiervan kan zijn dat de SLB'er niet als vertrouwenspersoon gezien wordt. Een aantal SLB'ers ervaart dat als een verarming.

SLB-handleiding

- Begrippen en concepten in de handleiding en het Nederlandse onderwijs(systeem) zijn onbekend voor een aantal allochtone studenten. SLB'ers kunnen daar niet altijd goed op inspelen.
- Een aantal allochtone studenten heeft moeite met het taalgebruik en het type opdrachten en ook daar zijn SLB'ers niet altijd op voorbereid.
- In de SLB-handleiding is er weinig ruimte voor de persoonlijke ontwikkeling van de student. De opdrachten zijn gericht op het ontwikkelen van de beroepscompetenties. Vooral in het 1^e jaar vraag de persoonlijke ontwikkeling van studenten ook veel aandacht.

9 Aanbevelingen

Uit de voorgaande paragrafen komen de volgende aanbevelingen voort voor de verdere ontwikkeling van SLB in het kader van diversiteitsbeleid:

Professionalisering interculturele gespreksvoering

In de wijze waarop SLB'ers allochtone studenten tegemoet treden, blijken verschillende aanpakken gehanteerd te worden. Twee uitersten: culturaliseren van problemen kan blind maken voor de individuele capaciteiten; geen onderscheid maken tussen allochtone en autochtone studenten kan leiden tot over het hoofd zien van specifieke individuele behoeften van studenten die te maken kunnen hebben met hun etniciteit. SLB'ers moeten zich bewust zijn van de wijze waarop ze allochtone studenten tegemoet treden en welke effecten dat heeft op het begeleidingsproces. Het verdient aanbeveling om interculturele gespreksvoering op te nemen in de professionalisering van docenten.

Meer ingeroosterde tijd voor gesprekken

Voor intake- en voortgangsgesprekken met allochtone studenten is meer tijd nodig dan de nu begrote 30 minuten per gesprek. In de propedeusefase zou er voor die gesprekken minstens één uur beschikbaar moeten zijn. Bovendien zou het aantal gesprekken per jaar uitgebreid moeten worden.

Geef begeleiding op maat

- Heb aandacht voor de individuele student. Deel niet bij voorbaat in op allochtoon en autochtoon. Bij een individuele benadering komt vanzelf de sociale, talige en onderwijsachtergrond van de student aan de orde. Als de student bepaalde competenties al bereikt heeft of startcompetenties ontbeert, moet dat leiden tot vrijstellingen of tot een aangepast studieprogramma waarin ruimte is om eventuele hiaten aan te vullen.
- Maak gebruik van een protocol waarmee alle SLB'ers werken en waarin aandacht is voor de levensloop van de student, de talige achtergrond, onderwijsachtergrond, sociale context. (zie Beijer 2005).
- SLB'ers dienen te beschikken over adequate informatie voor doorverwijzingen of voor het ontwerpen van een studietraject-op-maat. Te denken valt aan:
 - kennismaking met de studiecultuur in het HBO
 - Kennismaking met het Nederlandse onderwijssysteem. Zie hiervoor: Uitgebreid assessment HU/ Instituut Archimedes in Snellen /Dickhof (2002)
- HU student-mentorproject "Begin je studie goed met je eigen mentor";
- HU Ondersteunend(taal)onderwijs "Succesvol studeren ook als Nederlands niet je moedertaal is";
- Decanaat;
- (Allochtone) studentenverenigingen.

Besteed aandacht aan taal- en studievaardigheden

- Gebruik taalportfolio
Taalvaardig- en studievaardigheden moeten waar nodig vanaf de startgesprekken specifieke aandacht krijgen in het POP en in de gesprekken met studenten.
Het verdient aanbeveling om in het portfolio van een student een taalportfolio voor taalvaardigheid Nederlands op te nemen.
Voor de ontwikkeling daarvan is de publicatie *Dertien doelen in een dozijn. Een referentiekader voor de lerarenopleiding in Nederland en Vlaanderen* een belangrijk basisdocument. In deze publicatie wordt de ontwikkeling van beroepscompetenties in relatie gebracht met de ontwikkeling van de benodigde talcompetenties.
- SLB-handleiding
Veel allochtone studenten hebben problemen met het voor hen onduidelijke taalgebruik in de handleiding. De handleiding dient hierop nagekeken te worden en met gebruikmaking van ervaringen van studenten en SLB'ers herschreven te worden.
- Schriftelijk taalgebruik
Veel allochtone studenten blijken moeite te hebben met de schriftelijke uitwerking van opdrachten. In de handleiding dienen aanwijzingen/ schrijfkaders opgenomen te worden voor de uitwerking van opdrachten.
- Besteed aandacht aan opdrachten en houding in de bijeenkomsten.
- Schep een veilig leerklimaat in de groep waar studenten gestimuleerd worden zonder schroom hun persoonlijk referentiekader te onderzoeken.
- Neem in plenaire bijeenkomsten de opdrachten systematisch met de studenten door en stel samen met de studenten vast wat de bedoeling van de opdrachten is.
Stimuleer studenten om onduidelijkheden in opdrachten te bespreken met medestudenten.
- Studenten die niet vertrouwd zijn met zelfsturing, moeten in het SLB-traject de tijd krijgen die houding en vaardigheid te ontwikkelen.
Zelfsturing en verantwoordelijkheid voor het eigen studieproces vragen goede communicatieve vaardigheden, al is het maar om helder te krijgen waar je een probleem hebt en daar hulp bij te vragen. Extra aandacht en begeleiding op deze punten is gewenst.

Besteed extra aandacht aan zoeken van leerwerkplekken

- Geef in de voorlichting over de opleiding duidelijke informatie over de rol en het belang van leren op de werkplek. Benadruk dat de student zelf moet zoeken naar en solliciteren op een werkplek.
- Besteed in WER-bijeenkomsten aandacht aan het schrijven van sollicitatiebrieven en het trainen van sollicitatiegesprekken.
- Besteed bij allochtone studenten die dat nodig hebben extra aandacht aan de ontwikkeling van een assertieve houding.

10 Verder lezen

Websites

www.cinop.nl/portfoliont2
<http://culture.coe.int/portfolio>
www.du.nl/digiuni/
www.europeestaalportfolio.nl
www.samenopleiden.nl
www.taalportfolio.nl

Literatuur

Autar, K., H. Homan (2002), Dan wil ik het graag horen: een onderzoek naar stage-ervaringen van allochtone PABOstudenten. Utrecht, ECHO

Beijer, J. (2005), Ghita, Mohamed, Nadya en Ömer op de HBO-opleiding. Vier casestudies van HBO-studenten. Hoe opleiders studiesucces kunnen vergroten in hun dagelijkse praktijk. Utrecht, Hogeschool Utrecht/ Kenniskring Lesgeven in de Multiculturele School.

Beijer, J. (2004) Met een hoofddoek voor de klas. Stage-ervaringen van Elmelik Taspinar, docente wiskunde. In: OnLine, november 2004. Utrecht, Hogeschool Utrecht, Faculteit Educatie.

Hogen, R. van e.a. (2002), Studeren in het Nederlands. Ervaringen van studenten. Utrecht, ECHO/NCB

Huisman, G., J. Beijer (2005), Leren op de werkplek: Knelpunten en kansen voor allochtone studenten. Utrecht, Hogeschool Utrecht/ Kenniskring Lesgeven in de Multiculturele School.

Paus, H. e.a.(2003), Dertien doelen in een dozijn. Een referentiekader voor taalcompetenties in Nederland en Vlaanderen. Den Haag, Nederlandse Taalunie.

Simons, M., J. Beijer, (2005), Op weg naar taalbeleid in het HBO. Verslag van het onderzoek naar problemen met taalvaardigheid op de lerarenopleiding Spaans van de Hogeschool Utrecht. (nog te publiceren)

Snellen, M., Dickhof, A., (2002), Wereldburgers als docent. Duaal opleidingstraject voor hoogopgeleide allochtonen. Den Haag, SBO

Verkenning en herkenning. Studiehandleiding en werkboek studieloopbaanbegeleiding. Propedeuse 2004-2005. Hogeschool. Utrecht, Instituut Archimedes

Wolff, R, M. Crul (2003), Blijvers en uitvallers in het hoger onderwijs. Utrecht, ECHO.

BIJLAGE 1

SAMENSTELLING PROJECTGROEP

Team Frans

Pieter Goedhart (1e helft projectperiode)
Nathalie van der Put (2e helft projectperiode)
Anja van Vliet

Team Spaans

Amparo Marcilla
Maite Otaegui
Hugo Roodenburg

Projectleider

José Beijer, Centrum Archimedes/ Kenniskring Lesgeven in de Multiculturele School

BIJLAGE 2

Schema Jaaractiviteiten

Activiteiten in periode 1	Inhoud
Intro week: groepsbijeenkomst	Kennismaking Introductie loopbaanbegeleiding Introductie portfolioleren
Intro week en week 1: intake gesprek	Kennismaken met SLB. Bespreken individuele situatie, inventarisatie EVC's (eerder verworven competenties).
Wk 3: groepsbijeenkomst	Bespreken opdrachten 1 en 2 Voorbespreken opdrachten 3 en 4
Wk 5 : groepsbijeenkomst	Presentatie opdracht 3 en opdracht 4 Voorbespreken opdracht 5
Wk 7: groepsbijeenkomst	Bespreken opdracht 5 Voorbespreken opdrachten 6 en 7

Activiteiten in periode 2	Inhoud
Wk. 1 groepsbijeenkomst	Bespreken Opdrachten 6 en 7
Wk. 3 groepsbijeenkomst	bespreking opdracht 7 Opdracht 8
Wk. 5 groepsbijeenkomst	Bespreken kernopdracht A om op basis van je 1e POP te komen tot een studieplan.
Wk. 7 en 8 individueel gesprek	gesprek met SLB-er over je POP en je studieplan

Activiteiten in periode 3	Inhoud
Wk. 1 groepsbijeenkomst	Werken met een POP en studieplan Voorbespreken Opdrachten 9 en 10
Wk. 3 groepsbijeenkomst	Presentatie opdracht 9
Wk. 5 groepsbijeenkomst	Presentatie opdracht 10
Wk. 7 groepsbijeenkomst	Terugblik op periode 3 (o.a. herkenning van de leerlijnen)

Activiteiten in periode 4	Inhoud
Wk 1 Groepsbijeenkomst	voorbespreking Opdrachten 12 en 13
Wk 3Groepsbijeenkomst	Vorbereiding POP en opleidingsplan
Wk 5 Groepsbijeenkomst	Presentatie opdracht 12
Wk 6 en 7 Individuele gesprekken	Eindgesprek propedeuse/POPgesprek 30 min. Bespreken kernopdracht B POP en plannen 2 ^{de} jaar

Overzicht opdrachten

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Kern opdracht A Maak een POP (eind periode 2 af)		Kernopdracht B Mijn nieuwe POP (eind periode 4 af)	
Opdracht 1 Introductie programma Vaktaal ontleden	Opdracht 6 Pas op de plaats "Wat zijn mijn conclusies tot nu toe?"	Opdracht 9 Beelden over het beroep van leraar	Opdracht 12 Hoe het was en hoe het gaat worden
Opdracht 2 Brief aan mijn medestudent over "Hoe zie ik mijn studiedoel?"	Opdracht 7 Evaluatie van het eerste halfjaar "Hoe is de studie me tot nu toe befallen?"	Opdracht 10 "Mijn leerplattgrond"	Opdracht 13 Evaluatie van het propedeuse jaar.
Opdracht 3 Smoelenboek en zelfportret over hoe zie ik mezelf als student	Opdracht 8 De eerste versie van mijn POP ter bespreking in mijn groep	Opdracht 11 Pas op de plaats "Wat zijn mijn conclusies tot nu toe?"	Opdracht 14 Je competenties in beeld
Opdracht 4 Hoe zien mijn EVC's eruit?			Opdracht 15 Op weg naar de hoofdfase: een bijgestelde versie van mijn POP met al mijn plannen voor het tweede studiejaar
Opdracht 5 Mijn leeractiviteiten en competenties			
3 bijeenkomsten van 1,5 uur	3 bijeenkomsten van 1,5 uur	3 bijeenkomsten van 1,5 uur	3 bijeenkomsten van 1,5 uur
Intake gesprek (30 min, individueel)	Voortgangsgesprek: Bespreking POP 30 min, individueel 3 ects		Eindgesprek Bespreking POP 30 min individueel 3 ects

BIJLAGE 3

Opleiding Frans: Kennismakingsvragen voor studenten

(vertrouwelijke informatie die alleen voor de SLB'er (studieloopbaanbegeleider) bedoeld is.

Naam:

Geboortedatum:

Geboorteplaats:

Huisadres:

Tel:

Studieadres:

Tel:

Tel mobiel:

E-Mail:

Reistijd : ca. minuten

Ik spreek de volgende talen (hoe lang, hoe goed, met wie, in welke situaties?)

I Vóór de Hogeschool

- 1 Welk schooltype heb je gedaan? Waar?
- 2 Als je na school niet meteen naar de HU bent gekomen, wat heb je daartussen nog gedaan?
- 3 Hoe heb je je schooltijd ervaren?
- 4 Wat waren je eindcijfers voor Frans?
SO
CSE
- 5 Wat vond je het leukste van de Franse les op de middelbare school?

II Jij en het Frans

- 6 Taalvaardigheid schema (zie bijlage): geef je niveau aan.
- 7 Hoe gaat het met: (in je eigen woorden)
 - Grammatica
 - Woordjes leren en gebruiken
 - In het Frans durven spreken voor een groep

III Buiten school

- 8 Heb je regelmatig contact met Fransen?
- 9 Lees je in het Frans? Wat?
- 10 Hoe vaak luister je naar de Franse radio en TV?
- 11 Hoe vaak kijk je naar een Franse film?
- 12 Ben je vaak naar Frankrijk geweest? Waar? Hoelang?
- 13 Als je in Frankrijk bent, wie doet het woord?
Maak je makkelijk contacten met Fransen?

IV Jij en de opleiding

- 14 Waarom heb je gekozen voor de lerarenopleiding?
- 15 Waarom heb je gekozen voor Frans?
- 16 Wat zijn je verwachtingen t.a.v. de H.U. / het vak Frans?
- 17 Hoe verwacht je 'het te zullen doen' hier?
(Denk aan inzet, interesse, kun je hard werken, heb je voldoende zelfdiscipline, pik je talen vlot op, enz.)
- 18 Wil je nog meer vertellen? Zo ja: wat?

BIJLAGE 4

Checklist Taalvaardigheid

Project Intake assessment en studieloopbaanbegeleiding voor allochtone studenten Aandachtspunten voor de intakegesprekken met studenten uit etnische minderheidsgroepen

Begin-gesprek

Doel: eerste indruk van de student krijgen

Belangrijkste onderwerpen:

- Verzamelen/ aanvullen *persoonlijke gegevens*:
 - o Naam, adres, woonplaats telefoon, e-mail
 - o Geboorteplaats
 - o Geboorteland
 - o In Nederlands sinds:
- Verzamelen/ aanvullen *gegevens opleiding*
 - o Opleiding
 - o Land
 - o Diploma
 - o Waardering Nuffic
 - Als de student in verschillende landen heeft gestudeerd, dit rijtje herhalen.
- De *motivatie*/ keuze voor de lerarenopleiding bespreken
- *Taalvaardigheid Nederlands*:
 - o niveau taalvaardigheid (Staatsexamen NT2-II vier deelcertificaten; Nederlands als Vreemde taal; HAVO, MBO)
 - NB. NT2- examen is startkwalificatie! Aanvullingen nodig?
 - o Wat betekent het voor je taalvaardigheid Nederlands als je op de lerarenopleiding studeert?

zelfbeoordeling mondeling en schriftelijke taalvaardigheid Nederlands voor studie (,<-> uit te voeren studietaken) en beroepsvoorbereiding(<-> uit te voeren taken op de werkplek.

- studie
- schrijven van een werkstuk
- houden van een presentatie
- in snel tempo studieboeken lezen
- tentamenvragen helder en duidelijk beantwoorden
- geleerde stof toepassen
- samenvatting schrijven
-
-

(Vervolg zelfbeoordeling)

- Werkplek
- Sollicitatiebrief schrijven
- Contact leggen met docenten in de lerarenkamer

- Contact leggen met leerlingen
- Reflectieverslag schrijven
 - in geval van twijfel SLB'er -> vakdocent/ talspecialist erbij betrekken.

Spreek je je moedertaal?

Hoeveel % van de tijd?

Waar en met wie?

Spreek je Nederlands?

Hoeveel % van de tijd?

Waar en met wie?

- Kennis van het Nederlandse onderwijssysteem + beroepscompetenties van een docent/rol-/taakopvatting docent (= toekomstige beroepspraktijk)
studenten moeten bekend raken met onderwijsjargon
- Niveau taalvaardigheid *Engels* (als er Engelse boeken gelezen moeten worden, voor een andere studie dan de studie Engels)
- Heb je *contacten* met medestudenten?
Kende je die studenten al voordat je op de opleiding kwam, bijvoorbeeld vrienden op school?

Heb je nieuwe mensen leren kennen op de opleiding? Kun je daar iets over vertellen?

- Doel en werkwijze van SLB-traject
 - o wat houdt het in?
 - o Wat kan de student van de SLB'er verwachten?
 - o Wat verwacht de SLB'er van de student?
- Werken aan een POP

Aanvullende opmerkingen:

Aandachtspunten/ ontwikkelpunten

.....

Bronnen:

Beijer, J., A. Riteco (2001), Intake instrument voor het project Onderwijs een kleurrijke toekomst. HU-Faculteit Educatie/Instituut Archimedes

Scholten A.M., R. Teuwsen (2001), Flexible recruitment of foreign teachers.
Den Haag, Nuffic